

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 19 mars 1942 kl. 10 f. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående befrielse för kommunala organ och enskilda från gäldandet av postavgifter för vissa försändelser i ransonerings- och familjebidragssm. fl. ärenden.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 15, har herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheten att bereda kommunala organ och enskilda kostnadsfri befordran av vissa postförsändelser i ransonerings- och familjebidragssm. fl. ärenden samt om vidtagande snarast av de åtgärder, vartill utredningsresultatet kan giva anledning.

Motionen.

Inom andra kammaren har en likalydande motion, nr 35, väckts av herr *Ljungberg m. fl.*

I motionen erinras om tidigare väckta förslag om införande av tjänstebrevsrätt för de kommunala krisorganen, vilka förslag emellertid icke vunnit statsmakternas bifall.

I fråga om de förfaringssätt, som lämpligen kunna komma till användning för vinnande av motionens syfte, hava motionärerna såsom tänkbara framfört följande förslag, som synas dem förtjäna överbägande:

1) Varje kristidsnämnd ålägges hålla postbok, i vilken den avgående posten förtecknas. Försändelserna frimärkas i vanlig ordning. Portobeloppen och postboksavgiften betalas emellertid icke av nämnden, utan den av postverket utfärdade räkningen förses med nämndens attest och återställs till postanstalten för vidare befordran till generalpoststyrelsen eller annan central myndighet. Betalning sker sedermera från vederbörande statsmyndighet till generalpoststyrelsen för samtliga kristidsnämnder på en gång. På samma sätt förfäres med familjebidragsnämndernas avgående post.

2) Detaljhandlarna, vilka nu insända kuponger, avseende försålda ransoneringsvaror, till vederbörande grossist, skola i stället skicka dem till kristidsnämnden. Sådana försändelser skola mottagas ofrankerade och vid ankomsten till kristidsnämnden införas i nämndens postbok, varefter postverket gottgöres postavgifterna på samma sätt som föreslagits beträffande nämndens utgående post. Kristidsnämnden skall i sin tur tillstålla vederbörande grossist ransoneringskupongerna. På motsvarande sätt förutsättas groshandlarna böra komma i åtnjutande av portobefrielse.

3) Avgiften för utbetalningskortet från familjebidragsnämnderna bokföres av postgirokontoret och avkräves vederbörande statsmyndighet.

4) Inbetalningskort avseende omsättningsskatt emottages portofritt och avgiften bokföres av postgirokontoret. Postverket erhåller sedermera ersättning för avgiften av vederbörande statsmyndighet.

Motionärerna ha härjämte uttalat, att frågan måhända kan vinna en lösning genom andra metoder än de här ovan återgivna, ävensom framhållit, att det icke vore uteslutet att befrielse från postavgifter rättvisligen borde åtnjutas även i andra fall än de nämnda.

I avseende å motiveringen får utskottet i övrigt hänvisa till motion I: 15.

Yttranden.

I anledning av förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från generalpoststyrelsen, statskontoret, statens livsmedelskommission och statens arbetsmarknadskommission. Vidare har utskottet berett svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund och kooperativa förbundet tillfälle yttra sig över motionen. Från samtliga nämnda sammanslutningar har utskottet fått mottaga utlåtanden. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, dit motionen II: 35 hänvisats, har härjämte införskaffat ett yttrande från statens bränslekommission.

Generalpoststyrelsen erinrar om de av 1941 års riksdag antagna villkoren för kommun att erhålla statsbidrag för bestridande av utgifter för kristidsnämnds verksamhet samt anser att den av motionärerna föreslagna vägen att medge kommunerna full ersättning för nu ifrågasatt postavgifter måste innebära ett avsteg från den princip som av riksdagen sålunda fastslagits. Styrelsen kan för sin del icke finna några bärande skäl för förslaget att ersätta de kommunala kristidsorganens postavgifter i annan ordning än övriga utgifter för dessa organ. Därest staten anses böra i större omfattning än för närvarande bidra till kommunernas kostnader för de särskilda kristidsorganen, anser generalpoststyrelsen det vara riktigare att vidtaga en genomgående förbättring av ersättningsgrunderna än att helt ersätta en utgiftspost på ett sätt, som kan föranleda icke nödvändiga kostnadsökningar för det allmänna. Om man vill undvika de risker i detta hänseende, som onekligen förefinnas, torde kommunerna i varje fall böra själva vidkännas en del av kostnaderna för de kommunala kristidsorganens postavgifter. Om kommunerna själva skola erlägga viss del av portokostnaderna, kan någon central likvid av postavgifterna, på sätt i motionen ifrågasatts, självfallet icke genomföras. Även om statsmakterna skulle finna, att kristidsorganens postavgifter i sin helhet böra ersättas av statsmedel, synes emellertid en sådan central likvidering av postavgifterna vara förbunden med så betydande olägenheter i bokförings- och kontrollhänseende, att densamma icke lämpligen bör komma i fråga. Även av kostnadsskäl anser styrelsen att man måste ställa sig betänksam till den av motionärerna förordade anordningen med postbok för kristids- och familjebidragsnämnder. Vad däremot angår sådana postavgifter, som debiteras vid postgirokontoret, föreligger det icke någon svårighet att verkställa en central debitering. Om det skulle anses skäligt, att avgifterna för exempelvis utbetalningskort från familjebidragsnämndernas postgirokonton debiteras statsverket i stället för nämnderna, möter det sålunda ingen svårighet att göra detta. Avgifterna för postgiroinbetalningar avseende omsättningsskatt kunna även debiteras centralt. Då

det här gäller en statsskatt, synas icke heller några principiella betänkligheter kunna resas mot att inbetalningsavgifterna påföras statsverket. — Vad härefter beträffar förslaget om befrielse från erläggandet av postavgifter för försändelser innehållande ransoneringskuponger från detaljhandlare till grossister, finner generalpoststyrelsen i likhet med motionärerna det uteslutet att införa avgiftsfri postbefordran i direkt förbindelse dem emellan. Någon kontroll över att en sådan frankeringsfrihet icke utnyttjades för obehörig postbefordran vore det praktiskt taget ogörligt att åvägbringa. I motionen har i stället anvisats utvägen att låta försändelserna från detaljhandlare till grossister gå över kristidsnämnderna. Detta skulle i de flesta fall innebära, att försändelserna finge postbefordras två gånger i stället för en, innan de nådde grossisten. Befordringskostnaderna skulle sålunda i stort sett fördubblas. Att en sådan omgång icke heller kan anses vara i och för sig rationell eller ur samhällets synpunkt ekonomiskt försvarbar torde ligga i öppen dag. För sin del anser generalpoststyrelsen det naturligt, att affärsidkaren får tillgodoräkna sig ersättning för sina portoutgifter på samma sätt som för de övriga omkostnader, som uppstå i hans rörelse. — Generalpoststyrelsen har, för den händelse statsmakterna skulle finna syftet med motionen böra nås, övernått även andra utvägar än de av motionärerna föreslagna. Det gäller emellertid här vidtagande av särskilda anordningar vid såväl inlämnings- som utlämningspostanstalt för ett förhållandevis litet antal försändelser, spridda över samtliga postanstalter. Detta medför att de postala åtgärder, som måste vidtagas, bli tidsödande och därför även kostsamma. Kostnaderna synas generalpoststyrelsen icke stå i proportion till det resultat, som vinnes. — Med undantag för sådana postavgifter, som debiteras vid postgirokontoret — alltså vid utbetalning av familjebidrag och inbetalning av omsättningsskatt — anser generalpoststyrelsen att starka skäl av principiell, samhällsekonomisk och postteknisk art kunna anföras mot medgivande av kostnadsfri postbefordran åt kommunernas kristidsinstitutioner ävensom åt enskilda näringsidkare i ransoneringsärenden. Styrelsen kan därför icke tillstyrka vad i motionen ifrågasatts.

Statskontoret, som beretts tillfälle att taga del av generalpoststyrelsens yttrande i ärendet, ansluter sig till vad styrelsen däri anför.

Statens livsmedelskommission erinrar om att kommissionen tidigare sökt utverka tjänstebrevsrätt för kristidsnämnderna. De skäl kommissionen anförd därför föreligga alltjämt, och sedan från olika håll upplysningar framkommit om en tendens hos vissa kristidsnämnder att med hänsyn till portokostnaderna icke begagna sig av postförsändelser i den utsträckning, som ur kommissionens synpunkt måste anses önskvärd för ett behörigt uppehållande av deras verksamhet, har behovet av tjänstebrevsrätt ytterligare aktualiserats. Visserligen må erinras, att portoutgifterna ingå bland de kostnader, för vilka numera i vissa fall och till viss del ersättning kan utgå av statsmedel, men kommissionen vill ändock med hänsyn till det anförda begagna tillfället understryka sin i tidigare framställningar framförda uppfattning om att kristidsnämnderna borde tillerkännas förmånen av tjänstebrevsrätt, en förmån som enligt kommissionens förmenande av olika skäl är den lämpligaste formen för portofrihet för kristidsnämnderna. Skulle likväl av principiella skäl tjänstebrevsrätt anses icke böra medgivas, anser kommissionen förslagsvis att kristidsnämnderna böra erhålla gottgörelse för portoutgifter med led-

ning av uppgifterna härom i nämndernas kassaböcker. Livsmedelskommissionen har redan nu föreskrivit att kristidsnämnd, som ämnar söka statsbidrag, skall föra kassabok enligt av kommissionen fastställt formulär. Den av motionärerna förordade anordningen med postböcker för kristidsnämnderna kan kommissionen ej tillstyrka. Vad angår detaljhandlarnas portofrihet erinrar kommissionen att den förut i anledning av en framställning av Sveriges speceri- och livsmedelshandlareförening samt Sveriges kolonialvaruengrossisters riksförbund tillstyrkt meddelande av föreskrifter av innehåll, att försändelser, som innehålla ransonerings- eller rabattkuponger, skola av postverket befordras utan avgift. Kommissionen vill betona, att med den utveckling ransoneringsväsendet numera erhållit, skälen för en dylik anordning måste anses ha vuxit i styrka. Ur kontrollsynpunkt synes det dock böra föreskrivas, att för försändelser, som innehålla kupongmaterial, må användas endast kuvert eller annat omslag enligt av vederbörande myndighet fastställt formulär.

Statens arbetsmarknadskommission, som yttrat sig allenast i vad angår familjebidrag snämndernas verksamhet, tillstyrker en utredning i motionens syfte.

Statens bränslekommission framhåller, att ehuru kommissionen hyser tvivel beträffande möjligheterna till en praktiskt sett tillfredsställande lösning av föreliggande spörsmål, kommissionen vill med hänsyn till det behjärtansvärda syftet med motionen likväl icke motsätta sig bifall till den begärda utredningen.

Svenska landskommunernas förbund och *svenska stadsförbundet* tillstyrka motionen.

Sveriges köpmannaförbund och *Sveriges grossistförbund*, som yttrat sig i vad motionen avser den enskilda handeln, tillstyrka en utredning i motionens syfte. Med hänsyn till den omgång det skulle innebära att såsom motionärerna ifrågasatt införa kristidsnämnderna såsom ett mellanled vid sändandet av ransoneringskuponger från detaljisterna till grossisterna, kunna förbunden icke biträda en sådan anordning. Förbunden föreslå därför att försändelser i ransonerings- eller prisrabatteringsärenden skola avlämnas till posten i öppet skick, varvid särskilt för ändamålet fastställda kuvert skulle komma till användning. Sedan vederbörande posttjänsteman granskat innehållet, tillslutes kuvertet och försändelserna befordras portofritt.

Styrelsen för kooperativa förbundet delar den principiella uppfattning, som motionärerna givit uttryck åt, nämligen att de portokostnader, som nu åsamkas näringslivet i samband med de statliga ransoneringsåtgärderna o. dyl., rätteligen icke borde belasta företagsamheten. Det synes styrelsen, som icke kan rekommendera en anordning för portobefrielse av den typ motionärerna ifrågasatt, förtjänt av övervägande, huruvida icke enligt någon summarisk metod ersättning från det allmännas sida kunde lämnas handeln för sådana portokostnader, varom här är fråga. Enligt styrelsen kan måhända den utvägen tänkas att en i förhållande till vederbörande företags omsättning lämpligt avvägd ersättning för portokostnader kunde i efterskott för viss längre tidsperiod, exempelvis ett år, utbetalas av de statliga krisorganen. Styrelsen anser det dock tvivel underkastat, huruvida portokostnaderna ifråga äro av en sådan storleksordning, att mer kostnadskrävande metoder för utbetalande av statliga ersättningar kunna te sig motiveerade. Enligt styrelsens mening vore därför den enklaste och mest rationella

metoden att komma till rätta med ifrågavarande problem, att statens pris-kontrollnämnd anmodades att vid sin kalkylkontrollerande verksamhet beakta de stegrade portoutgifternas inverkan på handelns omkostnader.

Såväl kommuner som enskilda näringsidkare ha genom de statliga regleringsåtgärderna till följd av krisen förorsakats betydande extra arbetsuppgifter med ty åtföljande ökade utgifter. Vad kommunerna beträffar finnes visserligen möjlighet att erhålla statsbidrag för bestridande av vissa kostnader som föranletts av att kommunerna anförtrotts rent statliga uppdrag genom sina krisorgan. Emellertid ha långt ifrån alla kommuner därigenom vunnit lättnad i sina kostnader i sådan omfattning som vore skälig. Utskottet finner därför berättigade skäl tala för att kommunerna, vilka för fullgörande av dem åliggande uppgifter i samband med ransonerings- och familjebidrags- m. fl. ärenden fått en omfattande korrespondens, komma i åtnjutande av portobefrielse eller kompensation i annan form för postutgifter i samband härmed. Det synes utskottet rimligt att även den enskilda handeln i lämplig form beredes motsvarande förmån av kostnadsfri postbefordran. I många fall torde nämligen de portoutgifter, som förorsakats de enskilda näringsidkarna genom att de av staten ålagts vissa krisuppgifter, uppgå till förhållandevis ganska betydande belopp.

Utskottet.

De av motionärerna ifrågasatta förfaringssätten för vinnande av motionens syfte ha av de i ärendet hörda myndigheterna och organisationerna i regel icke kunnat tillstyrkas. I yttrandena ha framkommit även andra uppslag. Sålunda har ifrågasatts att kommunerna skulle gottgöras sina ifrågavarande utgifter genom statsbidrag; nuvarande grunder för erhållande av dylikt bidrag till den kommunala krisförvaltningen skulle i så fall ändras. Vidare har den tanken framförts att de enskilda näringsidkarna skulle erhålla visst i förhållande till omsättningen bestämt bidrag, avsett att utgöra kompensation för portoutgifter av förevarande slag. På vad sätt problemet lämpligen kan erhålla sin lösning bör emellertid bli föremål för övervägande vid den utredning i ärendet utskottet för sin del vill föreslå. Såsom i motionen framhållits bör härvid jämväl undersökas, huruvida kostnadsfri befordran av postförsändelser bör åtnjutas även i andra hänseenden än de i motionen särskilt angivna. Utskottet får i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att de åtgärder, som kunna komma att föreskrivas för åtnjutande av kostnadsfri postbefordran, bliva praktiska och ej medföra alltför stora kostnader, då eljest olägenheterna lätt kunna bli större än de avsedda fördelarna.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheterna att bereda kommunala organ och enskilda kostnadsfri befordran av vissa postför-

sändelser i ransonerings- och familjebidrags- m. fl. ärenden samt om vidtagande snarast av de åtgärder, vartill utredningsresultatet kan giva anledning.

Stockholm den 19 mars 1942.

På utskottets vägnar:

IVAR EKSTRÖMER.

Närvarande: herrar *Ekströmer, Heüman, Nisser, J. Albert Andersson, Franzon, Elowsson och Emil Petersson.*